

1. EVROPA A CÍRKEV V EVROPĚ

MONS. DUARTE DA CUNHA, GENERÁLNÍ SEKRETÁŘ CCEE

Projev při setkání generálních sekretářů Rady evropských biskupských konferencí (CCEE), 30. června 2018 na Kypru

Po téměř deseti letech působení v CCEE se cítím podobně jako jednoho dne ve Východním Timoru¹. Když přijedeme, připadá nám všechno zvláštní a necítíme se úplně pohodlně, po několika měsících začínáme rozumět lidem a historii a snažíme se ostatním vysvětlit, jaký je Timor. Nebo v tomto případě, jaká je Evropa. Po všech těch letech se vracíme k počáteční zkušenosti a cítíme, jak obtížné je všemu porozumět, natož pak vše vysvětlit.

Jak je zřejmé, myslím, že není zvláštní, když v rámci CCEE a různých jiných setkání, jichž se účastním, nebo v rozhovorech s nejrozličnějšími lidmi, s nimiž jsem v kontaktu: biskupy, kněžími, řeholníky, laiky, více či méně angažovanými v církvi, s katolíky, ale také s křesťany z jiných konfesí, a dokonce i s nekřesťany či antikřesťany, vždy nakonec skončíme u tématu Evropy a každý má určitou potřebu k tomu něco říct. Nezdá se mi to zvláštní ani chybné. Nakonec jsme zde, žijeme zde, máme nějakou zkušenost, a tudíž – aniž bychom chtěli cokoli relativizovat – můžeme říct, že to, co každý žije, kde žije, lidé, se kterými se setkává, a získané vzdělání určují, z jaké perspektivy hovoří o Evropě jako o kontinentu nebo jako o projektu, myšlence či ideálu.

To, co si zde kladu za cíl, je čistě cvičení reflexe. Nejdříve o tom, co můžeme říct o Evropě jako myšlence; ve druhé části se pokusím zhodnotit poslání církve v Evropě, čím dosud je a čím má být.

Mám pocit, že zde budou tací, kteří se vším, co řeknu, budou souhlasit, a tací, kteří souhlasit nebudou. Na konci svého mandátu však chci svobodně říct, co si myslím, protože opačné jednání by se v našem hlubokém přátelství jevilo jako zvláštní.

1 Východní Timor v Asii býval portugalskou kolonií. [Pozn. překl.]

Co tedy Evropa je?

O tomto tématu existuje množství literatury a uskutečnil se značný počet konferencí. Mnoho děl vznikalo na začátku 20. století a pak po druhé světové válce a tento trend se vrací. V mezích lidí žili více méně podle těchto myšlenek a poslušni realitě. Jako výchozí mezi mnoha úvahami, jimiž se lze zabývat, beru myšlenky George Steinera z jeho útlé knihy o evropské identitě. Nabízí bezpochyby velice zajímavý návrh, ale vyžaduje protinávrh, nebo alespoň doplnění.

Steiner tvrdí, že existuje pět prvků, které mohou identifikovat Evropu a které ji odlišují od ostatních kontinentů:

- a) Kavárny. Místa, kde se lidé druží, kde intelektuálové společně tráví čas, kde se setkávají politici a umělci. Jsou to místa, jak říká, otevřená všem, zároveň jsou to jakési kluby, kde se scházejí a tráví čas lidé, kteří sdílejí stejné myšlenky nebo rádi konverzují o určitých tématech. Jaká káva se pije nebo co se jí, se liší od země k zemi, ale kavárny existují víceméně po celé kontinentální Evropě², nebo jak říká, „od Pessooovy oblíbené kavárny v Lisabonu k oděským kavárnám, v nichž straší zločinci Isaaka Babela. Od kodaňských kaváren, které při svých soustředěných procházkách míjel Kierkegaard, ke kavárenským pultům v Palermu.“³ Nakreslete mapu kaváren a získáte základní obrysy *Myšlenky Evropy*⁴. Ukazují dělení společnosti a znázorňují kulturní dynamiku každé epochy. Místní lidé se v nich setkávají s návštěvníky, jedni si jen ve spěchu dají kávu, zatímco jiní ze svých stolů vytváří místa rozhovorů, schůzí nebo studia.
- b) Evropa byla a ještě dnes je tvarována lidskou chůzí. Je to krajina lidského rozměru, polidštěná na dimenzi ne příliš dalekých pěších pochodů. Evropský kontinent má všude obce, a proto je možné jej přecházet pěšky a pokaždé přespat ve vesnicích či městech. Nemáme obrovské pouště nebo nekonečné pralesy, jako je tomu na jiných kontinentech.
- c) Názvy ulic a náměstí, které jsou spojeny s historií a kolektivní pamětí skrze jména velkých státníků, spisovatelů, básníků, hudebníků.

2 Co se týče teritoria, Portugalci na rozdíl od Čechů rozlišují kontinentální Evropu a ostrovy, které jim také patří. [Pozn. překl.]

3 George Steiner, *Myšlenka Evropy*, in: *George Steiner a myšlenka Evropy*. Olomouc 2006, 49.

4 Viz pozn. 3. [Pozn. překl.]

V Novém světě – například ve Spojených státech – jsou již ulice většinou číslované!

- d) Pak je zde dvojí dědictví Athén a Jeruzaléma. Podle názoru Steinerja, jehož pohled nesdílím, nikdy nedošlo k jeho sjednocení a tato dvě města se vždy držela daleko od sebe. Faktem ale je, že celá evropská axiologická matice je v každém případě poznamenána řadou společných hodnot, z nichž vychází vědomí lidských práv. Bez tohoto dvojího dědictví by byla nepředstavitelná.
- e) Vědomí konečnosti civilizace, eschatologická perspektiva, která doprovází způsob života. V základu nestojí pouze vnímání lidské konečnosti, ale to, co Steiner nazývá určitou přitažlivostí sebedestrukce, pozorovatelnou v mnoha válkách, ke kterým mezi evropskými národy docházelo. „Jako by Evropa, na rozdíl od ostatních civilizací, vycítila, že se jednoho dne zhroutí pod paradoxním břemenem svých úspěchů, nesouměřitelného bohatství a spleťtých cest svých dějin.“⁵

Tato analýza, byť je velice zajímavá, má pro toho, kdo přijímá světlo vycházející z víry a hledí na život a úkoly, které má před sebou, několik slabín.

Je jisté, že ještě v téže knize Steiner určitým způsobem uznává, že důležitou součástí evropské otázky tvoří vztah mezi jednotou a pluralitou. Ví, že Evropa, jak ukazuje jeho pět bodů, je svým způsobem kulturní jednotka, ale zároveň oceňuje, podobně jako jiní autoři, to, na čem trvá papež František, že Evropa je rodinou národů. Evropě je vlastní, že v jejím základu je jednota, nicméně je zásadní nezapomínat na to, že vydrží pouze tehdy, když přijme rozličnost národů, kultur a zemí. „Ráz jazykové, kulturní, společenské rozličnosti, velice bohaté mozaiky, často proměně irelevantní vzdálenost, pár kilometrů v hranici mezi dvěma světy.“

K největším současným kulturním výzvám patří snaha o vyjádření jednoty v rozmanitosti. Populismus a nacionalismus jsou extrémně neschopné vytvářet harmonii, která by mohla zajistit jednotu. Když politici trvají na tom, aby se Evropa více projevovala, co tím myslí? Méně kulturní rozmanitosti? Útok na identitu každé země? Nebo předpokládají dualismy, na jejichž základě soudí, že může existovat

politická a ekonomická jednota nezávislá na realitě rodin, vesnic či měst a tradic? A když někdo brání národní identitu, podporuje dialog s druhými, přijímá, že odlišnost druhého jej od ostatních neizoluje, nýbrž předpokládá spolupráci a vzájemnou závislost? Soudím, že v polarizovaném světě jsou lidé zodpovědní za šíření nacionalistického sobectví propagátory homologace. A ti, kdo vedou druhé – a to nemluvíme o těch, kteří mají skryté ekonomické či duchovní úmysly – k tomu, aby trvali na větší kulturní homologaci, jsou povzbuzováni těmi, kdo se uzavírají dialogu. Zdá se mi, že když papež František vyzývá k dialogu, nemluví pouze o metodě jak dosáhnout ekonomického rozvoje, nýbrž o způsobu života, kde mohou jednota a pluralita společně žít.

Když se vrátíme ke Steinerovi a jeho popisu Evropy, soudím, že bychom měli jeho analýzu vylepšit. Pohledem víry vidíme lépe. Především vidíme lépe to, co je společným dobrem Evropanů. Nás vede láska ke všem, nebo by tomu tak alespoň mělo být. Nic proti ideám, ale myšlenka křesťanské Evropy není určována předpojatostí či ideologií, nýbrž zjevenou Pravdou, láskou ke konkrétnímu člověku, rozpoznáváním Boží prozřetelnosti. Mám za to, že Steinerovy myšlenky můžeme v některých bodech opravit a doplnit – myšlenkami, které budou ještě přiléhavější k realitě.

ad a) Jsou-li kavárny zajímavým obrazem a ve Steinerově interpretaci vyjadřují, jak důležité je setkávání mezi sousedy a návštěvníky pro způsob, jakým se Evropané chovají ve vztazích mezi sebou a ke společnosti obecně, a je-li pravdou, že se navzdory odlišnostem nacházejí od severu k jihu a od východu k západu, jak nevidět, že by bylo třeba uvést také další místa setkání. Když cestujete po Evropě, poznáte, že hlavním místem setkávání v jejich městech a především vesnicích nejsou jen a vždy kavárny, ale daleko častěji náměstí a zvláště kostely. Proč evropské kultuře nikdy nestačilo setkání mezi lidmi, ale lidská setkávání byla vždy včleněna do setkání s Bohem? Bohem, který není v nicotě či ve vzdáleném nebi, ale který vstupuje do každodenního života. Je to Bůh, kterého lze potkat a který nás vede k setkávání s druhými. Během těchto setkání se zároveň řeší naléhavé problémy i diskutují velké myšlenky, žádá se o každodenní chléb a učí se žít pro věčnost.

Se Steinerem budu souhlasit v tom, že Evropa v sobě nese formy setkávání, které není ani masové, ani individualistické. Je jí vlastní společenská dimenze, kterou Evropané dosvědčují svým životním stylem,

vykazují však také otevřenost transcendentnu, hledání krásy, aby chválili Boha, a v konečném důsledku ústřední roli křesťanského společenství jakožto faktoru spojování a služby společnosti. Součástí tohoto vztahu mezi božským setkáním a lidským setkáním nejsou pouze kostely a farnosti, nýbrž také síť skutků milosrdenství, kterou církev všude podporuje a která je opravdovým místem setkání a sdílení, kde je přijat chudý, bezmocný, přistěhovalec, kde mu místní společenství poskytuje pomoc a on nabízí své kulturní dědictví a životní zkušenost.

Poté, co jsem v posledních deseti letech cestoval po celé Evropě, mohu konstatovat, že kostely a dílo církve i v sekularizované době jsou skutečným místem setkání. Nejsou jím pouze kavárny. Nicméně jisté je, že se v průběhu posledních století Evropa sekularizovala. Ačkoli se nejedná o jednoznačný proces, je to něco, co určuje způsob, jakým Evropané žijí, setkávají se mezi sebou, a co dává smysl jejich životům. Někdo tvrdil, že funkci velkých katedrál a farních kostelů jakožto míst setkání na začátku 20. století převzala nádraží – v rámci demokratizace snu o cestování a poznávání jiných světů. Již v polovině 20. století vidíme, že ve velkých městech se místy setkávání stala obchodní centra a konzum se stal životním ideálem. A konečně na začátku 21. století jsme svědky přechodu na sociální síť, jež se vzrůstajícím individualismem a technologickým vývojem představují nové ideály. Myšlenku, že se lidé na sociálních sítích setkávají, je třeba důkladně prověřit, poněvadž si nejsem jist, zda tato setkání budou schopná nahradit ta reálná, fyzická! Když si to shrneme, tak lze říct, že Evropa je místem setkávání. Zmizí, pokud se Evropané přestanou setkávat a začnou myslet pouze na konzum a žít ve virtuálních vztazích.

ad b) Ke druhému Steinerovu bodu mám také několik poznámek. Stejně jako on můžeme říct, že Evropu charakterizuje krajina s lidskou dimenzí, poněvadž mezi městy a vesnicemi jsou krátké vzdálenosti. Tento aspekt také poukazuje na původ ekonomického rozvoje kontinentu a snadnost, s jakou rozličné národy, které sem přicházely, rychle vstupovaly do vzájemných vztahů. Nelze nevpomenout, alespoň v Evropě, která bývala římská, silnice spojující všechna důležitá místa impéria a umožňující neustálý kontakt. Nebyl to však jen obchod. Ostatně Steiner sám to také říká: „Zdolání vzdálenosti je zde ve většině případů v lidských silách, ujde ji pěší cestovatel, poutník do Compostely, *promeneur*, ať již *solitaire*, nebo člen družiny

poutníků.“⁶ Mnohé naše pěší túry jsou ve skutečnosti poutě. Poutě jsou součástí myšlenky Evropy. A je velice zajímavé objevovat, že dnešní Evropané se znovu vracejí k pěšímu putování mezi poli i přes hory, ale také že se v pastoraci evropské církve již několik let mohutně šíří myšlenka poutí, ať už pěších, nebo na kole, jako možnost setkání s Bohem, s církví i se sebou samým. Není divu, že Rada Evropy má komisi, která sleduje evropské kulturní cesty. Jistěže je možné o těchto cestách přemýšlet a prožívat je s úmyslem pěšího putování nebo získání zkušenosti vyjití z městského stresu. Zdá se mi však, že myšlenku pěšího putování pro putování samotné v evropské historii nenalezneme. Evropou, kterou se putuje a o které hovoří Steiner, procházejí lidé, kteří jdou za nějakým cílem: aby navštívili příbuzného, aby uskutečnili obchod, aby došli na poutní místo. Právě toto spojuje myšlenku putování s myšlenkou pokroku. Aby cesta měla smysl, nutně potřebuje cíl! V sekularizované Evropě však cíle mizí, jak můžeme pozorovat. Pokud život chápeme jako pout', pak procházíme jednotlivými etapami přijetí směrem k cíli, kterým může být poutní místo, hrob světce nebo pouze hezké místo, což ukazuje na to, že se lidské srdce, jak si to evropští křesťané vždy připomínali, touží setkat s věčným a božským. A poněvadž vzdálenost je možné překonat, je patrné, že můžeme nalézt to, po čem toužíme. Snažit se porozumět Evropě, aniž bychom si toto uvědomovali, a tvářit se, že jsme pouze poutníci, kteří se potulují po cestách, znamená nepochopit pravdu o člověku, jehož se tento příběh týká.

ad c) Když Steiner hovoří o názvech ulic a říká, že připomínají historii, poukazuje tím na zásadní skutečnost našeho kontinentu, tedy na uznání historické paměti v několika tisíciletích a na pochopení, že naši historii určovali konkrétní lidé. Tímto ovšem nechceme říct, že máme zůstat uvěznění v minulosti. Papež František mnohokrát připomínal, jak je důležité, abychom neztráceli paměť. Vždyť minulost je součástí dneška, připomíná nám hodnotu svobody, a tudíž nás činí zodpovědnými za budoucnost. Jak řekl Guardini, když mluvil o Evropě: „Z Evropy pochází myšlenka svobody – člověka stejně jako jeho díla; především na ní bude spočívat starost o člověka, aby tvářil v tvář svému dílu dosáhl svobody.“⁷

6 Tamtéž, 51.

7 Romano Guardini, *Europa. Compito e destino*. Morcelliana 2004, 26.

Připomínat si naše významné předky nám pomáhá chápat důležitost svobody. Evropané nejsou fatalisté ani deterministé! To proto, že existovali a existují lidé, kteří podporovali či naopak ohrožovali život, což mění směřování dějin. V dobrém i ve špatném! Nicméně se mi zdá, že Steiner ve své reflexi zapomíná, že jména ulic nepřipomínají jen „státníky, vojevůdce, básníky, umělce, skladatele, vědce a filozofy“⁸, ale také světce nebo události spojené s křesťanskými svátky. Nejenom schopnost lidí, ale i otevřenost Bohu a věrnost Božímu volání způsobují, že společnost, země a Evropa jsou tím, čím jsou. Je jisté, že v průběhu dějin existovala období, kdy byli světci více uctíváni než dnes, a že je dnes více nových ulic označováno jmény vědců, politiků či generálů, nicméně právě proto, že jména ulic a vesnic tu zůstávají, můžeme vidět množství světců, kteří budovali Evropu. A nejsou to jen dávní světci. Jméno sv. Jana Pavla II. nese tolik ulic a náměstí po celém kontinentě. Význačným příkladem pro nás je skutečnost, že CCEE má své sídlo v St. Gallen, ve švýcarském městě, které nese jméno irského světce.

Je tedy potřeba upozornit, že na jednu stranu Evropu chápeme vždy ve spojení s její historií a tuto historii nepředstavují anonymní socio-ekonomická hnutí, ale lidé a skupiny lidí, kteří používají svou inteligenci a podle své vůle se rozhodují. Na druhou stranu nezapomínáme, že mezi lidmi, kteří ovlivnili evropskou historii, jsou křesťanští světci. Jakýkoli pokus o amerikanizaci evropského kontinentu – spojení uváděné Steinerem – který vede k myšlence, že důležité je vyrábět, abychom si zajistili pohodlnou přítomnost a pokrok, aby zítřek byl ještě příjemnější, nakonec evropskou identitu znásilňuje. Znovu cituji Guardiniho: „Evropa vytvořila moderní věk, udržela si však silný vztah k minulosti, proto na její tváři vedle kreativních rysů nalezneme tisíciletou zkušenost.“⁹ Jakákoli snaha o vymazání důležitosti křesťanských kořenů, a konkrétně svatých, jak se o to někteří snažili během diskusí o evropské ústavě, je znásilňováním historické pravdy, též pravdy, která je zakořeněna v srdcích a životech Evropanů.

ad d) Ve čtvrtém bodu Steiner hovoří o tom, že Evropa má dvojí dědictví: Athény a Jeruzalém. Ale způsob, jakým tuto skutečnost

8 Srov. George Steiner, *Myšlenka Evropy*, in: *George Steiner a myšlenka Evropy*. Olomouc 2006, 55.

9 Romano Guardini, *Europa. Compito e destino*. Morcelliana 2004.

předkládá, nesdílí všichni. V jeho pojetí Evropa tato dvě dědictví nikdy nesmířila, a proto činí závěr, že myšlenka Evropy je příběh o dvou městech, která se nikdy nespojila. „Být Evropanem znamená pokoušet se smířit na morální, intelektuální i existenciální rovině soupeřící myšlenky, nároky a životní postoje obyvatel města Sókratova a města Izaiášova.“¹⁰ Celé téma uzavřel tím, že „myšlenka Evropy‘ je skutečně příběhem dvou měst“.¹¹

Soudím, že tento odkaz na základy evropského myšlení, a tudíž evropského světonázoru, je zásadní, zároveň si však myslím, že Steiner je ovlivněn některými předsudky, jak je zřejmé na konci jeho textu, kde explicitním způsobem útočí na křesťanství. S naprosto odlišným přístupem k tomuto dědictví, řekněme teoretickým, připomněl papež Benedikt XVI. v Berlíně (22. září 2011) – přičemž přebíral myšlenku, kterou on sám rozvíjel při mnoha jiných příležitostech – že Evropa není příběhem dvou měst, ale novým příběhem, který spojuje jejich dědictví: „Kultura Evropy vznikla ze setkání Jeruzaléma, Athén a Říma – ze setkání víry v Boha Izraele, z filozofické moudrosti Řeků a z právního myšlení Říma. Toto trojí setkání tvoří vnitřní identitu Evropy. Ve vědomí zodpovědnosti člověka před Bohem a v uznání nedotknutelné důstojnosti člověka, každého člověka.“ Tudíž setkání, které nalezlo syntézu, a ne pouze dialektiku či synkretismus. Gadamer¹² ve svém krátkém, ale velice zajímavém textu, který zaslal na jedno sympozium o Evropě, hovoří o nutnosti jednoty a o kulturní rozmanitosti a připomíná starobylé dědictví slovy: „Řecký starověk a řecko-latinský svět římského impéria, které v tradici bohaté na humanistické a křesťanské hodnoty utvářejí společné pozadí všech učení a církví, a budou jednou utvářet evropskou kulturní jednotu.“

Tato otázka se stává čím dál důležitější, protože ve hře není pouze teoretický problém, nýbrž, nýbrž celý způsob života a pojmání morálních hodnot společnosti, která shromažďuje více než 500 milionů osob. Podle mého názoru je důležité na jedné straně odsoudit všechny ideologie, které překrucují pravdu o člověku a vedou k morální krizi zatím nepředstavitelných dimenzí; na druhé straně musíme stále

10 George Steiner, *Myšlenka Evropy*, in: *George Steiner a myšlenka Evropy*. Olomouc 2006, 58.

11 Tamtéž, 63.

12 Hans-Georg Gadamer, německý filozof 20. století, fenomenolog a Heideggerův žák. [Pozn. překl.]

opakovat, že navzdory všem krizím určují židovsko-křesťanské hodnoty, stejně jako hledání pravdy charakteristické pro řecké myšlení, i dnes mnohé z toho, co si Evropané myslí a jak jednají. Ostatně v tom spočívalo veliké bohatství, které Evropané přinášeli okolnímu světu. Je tudíž přiléhavé, že Steiner odkazuje na tato dvě města, nemůžeme je však oddělovat. Nelze zapomínat na to, že tak zvané evropské hodnoty lze chápat jako plody víry a jako racionální hodnoty, které rozum přijímá a k nimž svobodně lne.

Český filozof, disident a jeden ze signatářů známé Charty 77 sepsal celý soubor zamyšlení o Evropě, která jsou nesmírně aktuální. Říká: „*Evropa*, zejména západní, ale i ta druhá, vznikla z *péče o duši – téš psychés epimeleisthai*. To je zárodek, z kterého vyrostlo to, co Evropa byla.“¹³ A vysvětluje, že tato péče o duši spočívá právě v hledání pravdy, které se rodí z ohromení tváří v tvář realitě. Ohromení, které rozum dráždí, protože jej vede k hledání smyslu věcí. Člověka na jednu stranu pobízí, aby přijal existenci věcí – navzdory všem, zvláště panteistickým a relativistickým nihilismům – a na druhou stranu ho nutí, aby nezůstával u pouhého popisu fenoménů, nýbrž došel až k pravdě věcí. Tato péče o duši se snoubí s Božím zjevením, které křesťanství předkládá a přináší do dějin.

Etika určovaná hledáním pravdy je vždy pevně usazena v metafyzice a teologii, či ještě lépe, v náboženské perspektivě. Ukazuje se, že tuto myšlenku je poněkud těžké v Evropě přijmout. Snahy ideologické sekularizace, kterou se ve svých dobách snažil šířit komunismus a nyní genderismus, vedly při setkání s etickými těžkostmi ke hledání univerzální morálky. Jak ale bez Boha, bez Stvořitele, vysvětlit, že existuje lidská přirozenost? Jean-Paul Sartre ve slavné přednášce s názvem „Existencialismus je humanismus“, přednesené na pařížské Sorbonně roku 1946, vyslovil velmi jasně, co se později stalo jeho dominantní myšlenkou, že totiž nevěří v Boha, a tudíž je pro něj zcela zřejmé, že člověk nepochází z Boží myšlenky. Došel tak k závěru, že z toho důvodu každý člověk existuje předtím, než ví, čím je, ale také předtím, než jej nějaká podstata definuje. Pro něj existence předchází podstatě, z čehož vyplývá, že nelze přemýšlet o nějaké přirozenosti a přirozeném zákoně předcházejícím vůli a především o aktivitě každého jednotlivce. „Takto není lidské přirozenosti, protože není boha, který ji koncipoval. Člověk je pouze nejen takový, jak sám sebe

pojímá, ale takový, jaký sebe chce a jaký sebe koncipuje po existenci, jaký se chce po tomto vzruchu k existenci; člověk není nic jiného než to, čím se udělá. Takový je první princip existencialismu. Toto se také nazývá subjektivitou.¹⁴

Bez tohoto základu by morálka a její pravidla vycházely jako výsledek proměnlivých konvencí, jakými jsou rozhodnutí většiny, příkazy těch, kdo mají moc, či dohody těch, kteří ovládají ekonomiku. Připomínat si, že Evropa jako myšlenka se rodí z jednoty Athén, Říma a Jeruzaléma, vyznívá jako naléhavá potřeba. V podstatě je ve hře logika smlouvy mezi Bohem a lidmi. Smlouva, na které jsou založeny mezilidské vztahy a následně hodnoty, principy, cíle lidského jednání a myšlení.

Tohle vše nám připomíná, že právě zde, v Evropě, a skrze tuto kulturní syntézu vycházející z přátelského a ve víře prožívaného vztahu s Ježíšem Kristem byla objevována hodnota lidské důstojnosti a začínalo růst povědomí o tom, že nejsou lidé první a druhé kategorie. V posledních deseti letech jsem v Evropě, téměř paradoxně, viděl vzrůstat počet odkazů na náboženství a postřehů, dokonce ze strany politiků, o důležitosti náboženství v lidském životě. Proto si můžeme připomenout, že nedošlo k totální sekularizaci, jak někteří před lety předesílali. Nemůžeme si však nepovšimnout, že onen způsob nahlížení na náboženství jako na cosi soukromého, bez účinku na život a na axiologii, se stal téměř dogmatem. Jde o typ laicismu, který se představuje, jako by byl napojen na náboženskou svobodu, který však v praxi plně nerespektuje právo na vyznávání a svědectví víry, jak bylo řečeno v Chartě lidských práv. Tento fakt nemá pouze náboženské dopady, nýbrž také vliv na životní styl. Nelze si nevšimnout, že propagovaný individualistický a konzumní životní styl má tendenci člověka vést k tomu, že na smlouvu s Bohem zapomíná.

Když v roce 2008 vystřídala finanční krizi krize ekonomická, běžně se říkalo, že je před námi ještě krize etiky, ztráta důvěry v druhého a v instituce. Postupně jsme byli svědky, jak se někteří rozpomněli, že etická krize měla ještě dříve kořen v krizi antropologické. Člověk v Evropě trpí zvláště kvůli veškerému antiklerikalismu občas ospravedlňovanému hříchy členů a institucí církve, což vede nejen k odmítnutí hříchu, ale celé církve. Vidíme, jak některé ideologie prokazují svou zaujatost vůči křesťanství, například komunistický

materialismus, nacionalistický fanatismus či dekonstruktivismus, jenž vytvořil genderové ideologie, a obsahují různé pokusy definování člověka. Žádná ale není schopná dát mu pravou hodnotu, a tudíž vedou ke ztrátě vnímání základů etiky, společenského soužití a smyslu pokroku. Papežové Benedikt XVI. a František v této debatě zavedli a brání myšlenku celistvého rozvoje člověka a hovoří o integrální ekologii.¹⁵ Na to v podstatě odkazoval papež Pavel VI., když hovořil o „adekvátní antropologii“, kterou Jan Pavel II. rozvíjel během celého svého magisteria slavnými katechezemi o teologii těla, svými proslovy o lidských právech a ve svých encyklikách či projevech o sociálním učení církve. Jak již hlásal Jan Pavel II., u této krize člověka, či lépe řečeno antropologie, však bylo potřeba najít její původ. Zamyslet se nad krizí bylo později krokem k tomu, abychom si připomněli, že ztráta chápání toho, kým je člověk, vychází z krize víry a z pojetí lidstva, které se rodí, žije a umírá nezávisle na Bohu.

Vzhledem ke všemu výše řečenému nemůžeme nevidět vztah mezi tzv. krizí Evropy zesílenou dezorientací ohledně její budoucnosti a rostoucím skepticismem ohledně Evropské unie, a obecnější antropologickou krizí, přesněji krizí víry. Vidíme, že jsme svědky narůstajícího etického „unášení proudem“, jež je sankcionováno zákony projednávanými v parlamentech, a občas dokonce schválenými v referendech, které jdou proti lidské důstojnosti, proti pravdě o manželství a rodině. Vidíme společenské a politické prostředí, v němž panuje stále větší nedůvěra v politiky kvůli různým případům bezuzdné korupce a rozličným projevům osobního či národního egoismu. Vidíme také stále více se prohlubující propast mezi lidmi a státem. Toto všechno nás přivádí k úvahám, že opustit kořeny rozumu a morálky usmrtí rostlinu a zabrání vytvoření plodů.

Bylo by však chybou v tom všem vidět pouze úpadek a myslet si, že není naděje. Ve skutečnosti jedna z věcí, nad kterou jsem během těchto let uvažoval, je, že došlo k postupnému posunu od používání slova „krize“ ke slovu „výzva“. Jsme v zásadě svobodní a krize nepředstavují fatální záležitosti, můžeme je chápat jako apely, které se nás buď týkají nebo ne. V současné době však dochází k dalšímu kroku – místo o výzvách se často hovoří o příležitostech. Krize se stává možností radikální změny, která by mohla přinést naději a dát

15 Srov. papež František, *encyklika Laudato si'* (24. května 2015), č. 155: AAS 107 (2015).

smysl lidským činům, jež budou solidárnější, více zaměřené na dobro a budou se více zabývat pravdou.

To je příležitost i pro církev. Pomysleme na potraty, na eutanazii, ale také na to, jak se v některých evropských zemích pohlíží na migranty, jako by byli buď hrozbou či levnou pracovní silou, kterou místní společnost potřebuje ke svému ekonomickému rozvoji. To jsou znaky sekularizace společnosti. Steiner má pravdu! Evropa má společné vnímání hodnot. Pokud to zmizí, oslabí se také to, co Evropany spojuje. Diskusemi o migrantech, o tématech rodiny a života, o práci a nezaměstnanosti, o korupci a spravedlnosti, o ideologii gender, o vzdělání, o komunistickém či kapitalistickém materialismu, o modlářském způsobu obrany národa proti ostatním a o snahách redukovat náboženskou zkušenost do soukromého prostoru se během uplynulých let neustále zabývali evropští biskupové. Popírat tuto skutečnost znamená zaujatost. Pravdou je, že ne všichni byli zajedno, a je také pravdou, že ze způsobu, jakým se ve veřejné komunikaci prezentují prohlášení papeže a biskupů, lze získat pocit, že jedni brání život a druhí zase nezaměstnané. Jednota všech těchto otázek není zřejmá a především není vidět, že to, co církví hýbe, láska, kterou Bůh miluje lidstvo a kterou církev přijala jako poklad a poslání svědčit, je se všemi těmito společenskými otázkami spojeno. Stojí za to připomenout slova Jeana Daniéλου, pro něhož je modlitba politickou otázkou, poněvadž vztah s Bohem ovlivňuje celý život! Často si připomínám větu Maria Victorina¹⁶ z jeho komentáře Listu Efezským, kde líčí svoji konverzi: „Když jsem našel Krista, našel jsem i sebe jako člověka!“ Křesťanství, které by spočívalo pouze v pravidlech morálky nebo které by bylo více či méně sentimentální spiritualitou, by nedokázalo přinášet tuto radostnou zvěst pravdy o člověku a o Bohu.

ad e) Nakonec, souhlasíme se čtvrtým Steinerovým bodem, že Evropa navzdory své velikosti a všemu, co vytvořila, dokázala ničit a destrukci propagovat. Nicméně zde vstupuje do hry křesťanská perspektiva. Především proto, že pomáhá vidět ve zlu něco, co lze přemoci, a ne konečný bod historie. Guardini řekl: „Určitě se nemýlím, domnívám-li se, že autentické Evropě je cizí absolutní optimismus, důvěra ve všeobecný a nezbytný pokrok. Ona už byla svědkem tolika

16

Gaius Marius Victorinus – římský gramatik a novoplatónský filozof.
[Pozn. překl.]

nenávratných zničení; byla odpovědná za tolik dlouhých vražedných válek, aby byla schopná vnímat tvůrčí možnosti a zároveň riziko, vlastně spíš tragédii lidské existence“.¹⁷

Dnes vidíme tuto tendenci k destrukci například v nezodpovědném způsobu, jakým se přijímá tlak různých lobby k liberalizaci potratů či eutanazie nebo ke změnám koncepce rodiny. Kvůli tomu vzrostlo vnímání tzv. demografické zimy, na niž upozorňovala CCEE již na plenárním zasedání v Záhřebu v roce 2010. V té době politici ještě nebyli ochotni tuto otázku připustit. Dnes již neskrývají své zneklidnění. I ti, kteří se zabývají pouze ekonomikou, jsou kvůli faktům a důsledkům demografického poklesu nuceni přiznat, že je třeba novým způsobem podpořit porodnost. Evropa je společností, jejíž základními buňkami jsou rodiny. Občas slyšíme, jak afričtí či asijské, nebo dokonce latinskoamerické biskupové připomínají, že lidé v jejich zemích přikládají rodině velký význam, a skutečně je tomu tak. Pravá Evropa však neposkytuje méně. V jistém smyslu byla předvojem koncepce rodiny odpovídající Božímu plánu. Taková politika porodnosti, která by nebyla politikou podporující rodiny, nebo politika přijímání uprchlíků či migrantů, která by je viděla pouze jako přicházející pracovní sílu a nevnímala by naléhavost péče o rodinu a spojování rodin, má tendenci zapomínat, že základní buňkou společnosti je rodina, a pojmá vše skrze individualistickou perspektivu.

A zde by neměl být prostor pro pokrytectví. Země, jako Rusko, která chápe naléhavost péče o život a nutnost křesťanského pohledu na život, nemůže tímto způsobem ospravedlňovat invazi do jiné země nebo anexi území jiné země. Stejně jako nedává smysl propagovat obranu křesťanských hodnot, pokud neexistuje efektivní propagace vzdělání, aby se tyto hodnoty staly běžnými v životě mladých i všech lidí. Nemůžeme také přijmout netečnost k nedostatku solidarity mezi zeměmi. Jako by solidarita byla hnutím pouze jedním směrem a zapomínalo se, že ten, kdo v jedněch věcech pomáhá, v jiných pomoc zase přijímá. Jsou země s bohatšími ekonomikami a jiné s chudšími, ale Evropa přestává být sama sebou, pokud místo humánního pohledu není schopná vidět ve všech zásadní příspěvek ke společnému dobru a domnívá se, že jedni jsou tu proto, aby určovali pravidla, a pak druzí, aby je dodržovali.

Steiner říká, že v myšlence Evropy je jistá přitažlivost zla, a má pravdu. Ale pravá Evropa, která se rodí ze spolenectví třech měst, si nezoufá. Společnost poznamenaná Kristovými Velikonocemi, které všude slaví a v nichž se během staletí naučila vidět své vykoupení, se nedívá pouze na zlo a na destrukci. Má v sobě realistickou naději. Naději, která není utopií ve stylu Jáchyma de Fiore, nýbrž je plodem jistoty, že Bůh je přítomen. Naději ztrácí tehdy, když se tváří v tvář problémům a obtížím s jejich řešením Bohu uzavírá. Pak si zoufá, již ani nesní! A důsledkem je Evropa individuí! Ne národů, zemí, rodin!

Žijeme s určitým vědomím konečnosti. Co však charakterizuje Evropany, je fakt, že toto vědomí vždy žasne nad velikostí a krásou života. To na jednu stranu vysvětluje lidskou křehkost, egoismus a pýchu, které dovedly náš kontinent do hrůz tolika válek, na druhou stranu to vysvětluje důležitost přikládanou hodnotě každého člověka a apel na osobní obrácení. Kromě toho je to důkaz, že jsme hříšníci, což nám umožňuje vnímat potřebu Spasitele a přivádí nás to ke Kristu a ke zvěstování Krista.

Kardinál Bagnasco při různých příležitostech, přičemž poslední z nich byla na setkání evropských biskupů východních katolických církví, vyjádřil přesvědčení, že naděje, že Evropa dá znovu místo Bohu, a v důsledku toho dodá naději lidem naší doby, existuje. Předseda CCEE v Lungro 15. června řekl: „Navzdory sekularismu – který znamená žít, jako by Bůh neexistoval – my pastýři už pozorujeme znamení nového dne: ve svědomí se vskutku pozvolna probouzí potřeba Boha, Ducha, touha po nové formě života, který se nesoustřeďuje pouze na hmotné statky, na okamžité výsledky a úspěch. Vzrůstá touha po vyznavačích víry, schopných vtělit ji do každodenního rozhodování, kteří se stanou solí a kvasem dějin. Vzmáhá se nostalgie, snad ještě zmatená, po pohledu směrem vzhůru.“

V této zmatené analýze, jež je plodem zamýšlení a zážitků prožitých v těchto posledních deseti letech, se dle mého názoru, jak jsem naznačil na začátku, odráží pocit, že některé věci jsou skutečně tak, jak říkám, jiné že tak úplně nejsou a jsou ještě další, o kterých zde nehovořím, ale jsou důležité. V každém případě necht' je jasné, že se zde jedná pouze o určitý typ příspěvku bez vyšších ambicí.

Ve druhé, kratší části se s vámi podělím o to, co obecně říkám, když se mě někdo zeptá na církev v Evropě a na její poslání. Já jsem

přesvědčen, že církev má tak silný otisk v evropské identitě, že je zodpovědná za „evropanství“.

1. První aspekt budu nazývat jako péči o nitro.

Navzdory veškerému sekularismu nese i nadále katolická církev, společně s ostatními křesťanskými církvemi, hlavní zodpovědnost za přítomnost Boha v životě Evropanů. Ať jsou mladí nebo staří, duchovní život většiny Evropanů je křesťanský. Je možné, že je dnes méně těch, kdo se modlí, ale představme si Evropu bez církve a budeme si muset představit kontinent bez Boha, bez Krista, bez evangelia. Co by s naším kontinentem bylo, kdyby kompletně zmizela modlitba, zbožnost, místa a chvíle, kde by docházelo k péči o nitro a konkrétně k rozhovoru s Bohem.

Mnoho lidí hovořilo o tom, jak je důležité, aby Evropa znovu našla svou duši. Co by se stalo s lidským společenstvím, ať se jedná o jakékoli, kdyby jeho členové měli pouze materiální zájmy? Co však charakterizuje Evropu, není jen duše, ale i skutečnost, že je tato duše křesťanská! V Evropě, pokud je skutečně sama sebou, se bere velice vážně neustálé hledání pravdy, smyslu života, Boha; ale kromě toho si v Evropě nemyslíme, že Bůh může být jakýkoli, že vztah s Bohem je zbaven rozumnosti nebo že je pouze otázkou zákona; v Evropě je s chvěním a nadšením přijímáno Boží zjevení a zvláště přítomnost Boha, který se vtělil, zemřel a vstal z mrtvých, aby nás spasil.

Naše spiritualita je navíc, jak víme, spojená se zkušeností, že v Ježíši jsme spaseni. Církev pomáhá lidem, aby chápali vnitřně, a ne jen podle zákona, co je dobré a co je zlé. Kdyby zmizelo vědomí hříchu a následkem toho by přestalo být smysluplné Boží milosrdenství (příčemž by bylo upřednostňováno určité zbavování se viny), Bůh by byl jen kuriozitou, sentimentálním utěшитelem! Ale kdyby vědomí hříchu nebylo spojeno se zkušeností milosrdenství, život by byl tragédií. To božské by třeba ještě mohlo být nahlíženo, jak tomu je na některých místech na našem kontinentě i na jiných kontinentech, jako prostá energie, a ne jako Někdo, s kým je možné mít vztah.

Nacházíme se tedy před velikou a skutečně rozhodující výzvou: dokázat mezi Evropany oživit a rozvíjet tuto křesťanskou niternost. Dokonce je možné, že většina těch, kdo žijí v Evropě, se nějakou dobu neidentifikuje s křesťanskou vírou. Ale pokud budou křesťané hluboce zakořeněni v osobním vztahu s Ježíšem Kristem, byť je jich

málo, zajistí přítomnost „evropanství“ a následkem toho budoucnost celého kontinentu. Svým způsobem dělali totéž evropští patroni, svatým Benediktem počínaje!

2. Druhým aspektem důležitosti křesťanské víry je společenský život.

Pro přežití a navíc pro rozvoj dobrého evropanství nestačí říct, že člověk je tvor společenský. Je třeba pochopit, jak se to v plnosti projevuje. Již jsem o tom trochu hovořil. Ve více či méně vzdálené minulosti přicházely na toto území rozličné národy. Zpočátku neexistovalo nic, co by různorodé kultury, které si každý s sebou přinesl, mohlo spojit. A stalo se, že postupně všichni vstřebávali určité zásady koexistence a ty se staly tváří toho, co můžeme nazývat evropská kultura. Navzdory mnoha odlišnostem v jazycích, a dokonce v kulturních tradicích, něco velice hlubokého, k čemu se všichni přidali, začalo tyto národy spojit a umožnilo nejen obchodní vztahy, ale dokonce manželství a spojenectví.

Vědět, že existuje Bůh Stvořitel, je starajíc se Otec, je součástí evropské identity. Navíc je to rozhodující fakt, který vedl k poznání, že cílem společenského života je mír s Bohem, a tudíž se všemi Božími dětmi. Existuje úzký vztah mezi touhou po míru a jistotou, že Bůh, jenž je Pánem, je také Otcem, který miluje, vychovává a chce nás mít u sebe. I války, ke kterým došlo a bohužel stále dochází, nejsou všechny stejné. Ve starověku vznikaly buď z kruté lásky k násilí, nebo z domýšlivé poslušnosti vůči bohu války. Mezi křesťany k nim docházelo – a dochází – a je to považováno za něco špatného. Války se rodí z hříchu konkrétních lidí lačnicích po moci či bohatství. Také proto je po ukončení válek možné se snažit chybu neopakovat. Všichni křesťané, i když jsou hříšníci, ví, že nad nimi je Bůh a že konečným cílem je mír. Tam, kde je hřích proti Bohu, je nejednota! Tam, kam vstoupí křesťanská víra, lze nalézt Boží milosrdenství a je možné budovat společenství!

Aby se soužití různých lidí a národů stalo reálnou možností, mnohokrát konkretizovanou v průběhu evropské historie, nezapomínejme, že křesťanství s sebou přineslo také chápání lidské důstojnosti. Jsme Boží děti, stvořeni k jeho obrazu a podobě, jsme svobodné bytosti, schopné poznat pravdu a milovat. Objev této důstojnosti pak vysvětluje, jak se má žít a jak se má jednat s druhými. Společenská soudržnost

ovlivněná zkušeností víry je naprosto odlišná od soužití určovaného pouze egoistickým a materialistickým pohledem. Její trvanlivost je větší. Stačí si připomenout, že zásada subsidiarity dokonce vstoupila do smluv Evropské unie, což nám připomíná, jak zásadně víra přispěla ke společenskému soužití, k respektu i vůči nejmenším komunitám a k ocenění toho specifického z každé země, národa a oblasti.

Z tohoto důvodu předkládám své zamyšlení a doufám, že nebude špatně pochopeno. Někteří možná řeknou, že díky Evropské unii je v Evropě sedmdesát let mír. Pravda je to jen částečná. A není tomu jen kvůli materialistické centralizaci, již jsme svědky! Navíc jak se v posledních letech šíří etické rozvolnění spolu s opouštěním křesťanských hodnot, tak se zvyšuje napětí. Nežijeme v míru, poněvadž ostatní nám jsou lhostejní, ale poněvadž milujeme druhého a staráme se o něho. To, že láska je zákonem života, se jasně ukázalo, když Ježíš Kristus, Bůh a člověk, za nás dal svůj život, naučil nás žít a umožnil uskutečnit pravdu o Božím obrazu. Kdo tuto lásku žije, chce, aby druhý existoval, a brání životy nevinných, jako by to byl jeho vlastní život; pomáhá nejchudším a koná skutky lásky; zakládá nemocnice a propaguje solidaritu. Tato láska hledá pravdu, vytváří spravedlivé zákony, prosazuje svobodu a hledá nové technologie, aby život byl klidnější.

Pokud chcete dobře pochopit poslání CCEE v církvi, musíte si ji spojit především s tímto bodem. Společenství vzniká tam, kde se lidé znají a kde poznávají hodnotu druhých, a CCEE se snaží vést lidi k tomu, aby se poznali. Neříkám, že by se bez CCEE neznali, jsem ale přesvědčen, že díky CCEE biskupské konference kontinentu objevují rozličnost zkušeností, které utvářejí jeho historii. Aniž bych chtěl kohokoli urazit, vidím, že občas i samotné církvi v Evropě, stejně jako státům, hrozí, že budou předstírat, že jsou zde ti lepší a ti horší na základě vnějších kritérií, jakými jsou bohatství, počet věřících, myšlenka, že jsou země rozvinutější ve srovnání s jinými. Inu, naše evropská instituce se snaží svolat všechny, aby diskuse neprobíhala pouze mezi těmi, kdo se znají. Všichni víme o diskusi například na téma migrace nebo gender ideologie, mezi těmi, kdo tvrdí, že je třeba silného a společného hlasu všech biskupských konferencí, a litují, že k tomu nikdy se zamýšlenou vitalitou nedojde, a těmi, kteří upřednostňují hlubší interní debatu, aby byly vyslechnuty všechny hlasy, byť by pak externí komunikace vyzněla s takovou silou. Co je ale účinnější? Říct něco velice silného, co ale nekoresponduje s tím, co všichni cítí, a co tudíž

nejenže všechny demotivuje, ale ještě spíš způsobí, že v církvi vznikne válka? Anebo pomalé budování, které je však dobře postaveno na společném pohledu osvíceném vírou a vyjádřeném slovy a koncepty, pod které se všichni mohou podepsat?

Ještě k tomuto zásadnímu příspěvku církve Evropě včerejška i dneška: je to hodnota, kterou přisuzuje rodině vzniklé na základě manželství muže a ženy. Tak se způsob života charakterizovaný láskyplnými vztahy vycházejícími z plánu vepsaného do přírody Stvořitelem, který křesťané postupně dokázali ozřejmit všem skrze svědectví svatých a slova osvícená Duchem Svatým, stane každému vlastní skrze rodinu. Součástí Božího plánu je, aby láska spojovala pár a dávala život dětem, to ale nebylo vždy samozřejmé. Než se někteří setkali s Ježíšem Kristem, znamenaly pro ně rodiny a klan pouze způsob přežití. Je působivé, jak neoddiskutovatelně je církev v Evropě velkou propagátorkou pravdy o rodině, jak je velkou oporou rodinám v těžkých chvílích, v citových, ekonomických a sociálních krizích. Církev bojuje proti proudu. Občas pokoušena, aby ustoupila, jindy aby to vzdala a spokojila se s tím, že bude skupinkou privilegovaných. Ale když odhlédneme od pokušení, ve většině případů vidíme, že kdyby církev v pastoraci, v zákonech, ve vědě, vzdělávání nepodporovala rodinu a její pravdu, již bychom se ocitli ve více násilném a individualistickém prostředí. Moje přesvědčení je, že pravda vyjde na povrch a že opravdová společenství křesťanských rodin budou skutečně rozpoznána jako světlo a sůl ve smutném světě bez chuti.

3. Třetím zásadním příspěvkem církve Evropě je otevřenost světu.

Křesťanská Evropa si je vědoma, že co přijala, má sdílet, a že v Božím srdci je touha, aby všechny národy byly sjednoceny. Ona je dobrou ukázkou globalizace, kde v centru nejsou partikulární zájmy, ale dobro všech, a solidarita přikazuje více než jen nespoutanou touhu po pokroku. Sekularizovaná Evropa maximálně přemýšlí v rámci kalkulu, zájmu, a podporuje stabilitu, ale to je spíše kvůli tomu, aby zajistila svůj rozvoj, než aby zvěstovala něco dobrého. A takto přestává být sama sebou a nakonec imituje jinou logiku a rozpadá se. Tato otevřenost světu určovala celé evropské dějiny a definuje její identitu.

Můžeme říct, že ne vždy bylo svaté to, co Evropané provedli ve světě, že z jejich strany došlo ke spoustě zneužívání. Víme, že mnohokrát méně přinášeli víru a více odváželi bohatství. Nebudu to zastírat.

Určitě ne vše bylo provedeno dobře a za mnohé války byli a jsou zodpovědní Evropané. Stačí se však podívat po světě a vidět, že víra je živá a důležitá v Africe, v Americe a v Asii, abychom konstatovali, že misie, která vyšla z Evropy, přinesla něco, co zůstalo a vydalo plody. Úkol však neskončil. Je naléhavé pokračovat v evangelizační misi. Dnes často vidíme, jak je důležité a naléhavé reevangelizovat Evropu, poněvadž jen tak lze pochopit její poslání ve světě.

Když odstoupím od europocentrismu, jsem přesvědčen, že Evropa měla a ještě bude mít nějaké poslání v globalizovaném světě, jako je ten náš. Jestliže milost neníčí ani přirozenost, ani kulturu, ale přivádí vše, co je pravdivé a dobré k plnosti, pak evangelium zůstává jediným způsobem, jak sjednocovat národy s odlišnou kulturou, dokáže ocenit to, co je vlastní každému jednotlivci, a sjednocovat to, co je odlišné. Můžeme říct, že křesťanská Evropa byla rozhodující pro utváření vztahů mezi velmi odlišnými lidmi a národy. Toto říkám jako Portugalec přesvědčený o tom, že moje vzdělání vychází z běžné zkušenosti soužití s cizinci, s lidmi z jiných kontinentů a z chuti sdílet s nimi víru.

Poslání šířit evangelium je nevyhnutelně spojeno s novým pohledem na život a na společnost. Křesťanská Evropa ukázala světu, jak vnímat člověka, společenské vztahy a spravedlnost vycházející z pravdy o přirozenosti, což dovoluje celistvý rozvoj člověka. Prostý fakt, že svět dnes uznává hodnotu lidských práv, je možný, poněvadž křesťanská Evropa dokázala tuto syntézu objevit a sdílela ji.

Tento aspekt upamatovává na spravedlivou metodu misie, která oceňuje veškeré dobro, jež potká, a očišťuje vše, co je špatné nebo nemocné. Misie plodí dialog, ne však lhostejnost či relativismus. To, co se uskutečnilo v Evropě a co svatí misionáři přinesli celému světu, zlepšilo život a povýšilo vše dobré, co existovalo.

Evropa nemisionářská je Evropa nemocná, smutná a deprimovaná. Jak říká papež František, je jako stařena neschopná vytvořit nový život! Věřím, že misionářská dimenze církve je těsně spojena s dobročinností, což je milost a také lidské odhodlání. Jestliže milujeme všechny muže a ženy, jak nás učil Ježíš, pak chceme dobro pro všechny, a tudíž chceme zvěstovat evangelium celému světu. Nebudeme sami sebou, pokud tento impuls v srdci přehlušíme! Pokud však přestaneme mít víru, co chceme zvěstovat? Nový světový řád? Velmi dobře víme, že tato utopie, určitým způsobem již odmítnutá Henrim

de Lubac v jeho monumentálním díle¹⁸ o duchovních následovnicích Jáchyma de Fiore, je nejen nerealizovatelná, ale nakonec musí být násilná. A již jsme byli svědky toho, že v ideologiích jako nacismus a komunismus není žádná naděje na dobro. Jsem si jist, že dříve nebo později se v gender ideologii, v propagaci kultury smrti, v posedlosti ekonomickým ziskem projeví viditelné násilí. Již je vidíme a mnohé další násilí je neviditelné: společenská nestabilita, kterou prožíváme, drogy, terorismus, chudoba spojená s nezaměstnaností, rodinné rozpory atd. Cožpak to nejsou formy násilí? Papež nepřestává prorokovat proti těm, kdo prosazují jediný styl myšlení, onen nový světový řád, jenž se nemůže nijak mstít, ale z něj vychází tolik proselytismu. Jsem totiž přesvědčen, že nejvýznamnější z proselytismů není ten, který vede evangelikály, aby se snažili o konverzi katolíků či pravoslavných, a mnohem méně misie křesťanů, které zvěstují muslimům svoji víru v Ježíše Krista, ale úsilí, častokrát násilné a manipulativní, všech těch, kdo chtějí, aby se z věřících jakéhokoli náboženství stali nevěřící.

Pokud evropská kultura začne šířit myšlenku světa bez Boha a bez úcty k lidskému životu, svět nebude Evropě přikládat význam a ona ztratí svoji soudržnost.

Z toho vyplývá závěr: nemůžeme ztratit misionářskou vášň, poněvadž bychom ztratili soudržnost a identitu! Je však třeba k tomu přistupovat tak, aby misie měla obsah a referenční bod: Ježíše Krista. Základem misie je jistota, že ať se lidé narodí na jakémkoli místě či v jakémkoli období, všichni mají tutéž žízeň po Bohu a zakoušejí stejné nadšení, když se s Ježíšem Kristem setkají. Je důležité, abychom se druhým otevřeli, ať je to ale kvůli přinášení dobra. Jsme-li nemocní a chceme-li všechny nakazit svou nemocí, neděláme dobře. K misii dochází tehdy, když se máme dobře a z lásky chceme, aby se také druzí měli dobře! Jenom tak má Evropa budoucnost!

18

Henri de Lubac, *La Postérité spirituelle de Joachim de Flore*. Lethielleux 1979 a 1981. [Pozn. překl.]